קיצור שלחן ערוך — הלכות בדיקת ובטול חמץ

בַּלַּיְלָה שֶׁלִּפְנֵי עֶרֶב פֶּסַח בּוֹדְקִין אֶת הֶחָמֵץ. וְחַיָּבִין לִבְדּוֹק מִיָּד בִּתְחִלַּת הַלָּיְלָה. וְאָסוּר לְהַתְחִיל לֶאֱכֹל אוֹ לַעֲשׂוֹת שׁוּם מְלָאכָה חֲצִי שָׁעָה קוֹדֶם הַלָּיְלָה.

אֵין בּוֹדְקִין אֶלָּא בְּנֵר שֶׁל שַׁעֲוָה יְחִידִי, וְלֹא קְלוּעַ מִשּׁוּם דַּהֲוֵי כַּאֲבוּקָה. וּבִשְׁעַת הַדְּחַק שֶׁאֵין לוֹ נֵר שֶׁל שַׁעֲוָה, יִבְדֹּק בְּנֵר שֶׁל חֵלֶב.

בּוֹדֵק כָּל הַחֲדָרִים שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא הִכְנִיסוּ בָּהֶם חָמֵץ, אֲפִלּוּ הַמַּרְתֵּפִים וְהָעֲלִיּוֹת וְהַחֲנָיוֹת וּבֵית הָעֵצִים. כֹּל שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא הִכְנִיסוּ שָׁם חָמֵץ, צְרִיכִין לְבָדְקָן. וְכֵן צְרִיכִין לִבְדּוֹק כָּל הַכֵּלִים שֶׁמַּחְזִיקִים בָּהֶם חָמֵץ. וְקוֹדֶם הַבְּדִיקָה יְכַבְּדוּ הֵיטֵב כָּל הַמְּקוֹמוֹת וִינַקּוּ אוֹתָם מִכָּל חָמֵץ, לְמַעַן יְהֵא נָקֵל לוֹ אַחַר כָּךְ לְבָדְקָם.

רֶפֶת שֶׁל בָּקָר, שֻׁנּוֹתְנִים שָׁמָּה תִּבוּאָה לַבְּהֵמוֹת לֶאֱכֹל, וְכֵן לוּל שֶׁל תַּרְנְגוֹלִים שֻׁנּוֹתְנִים לָהֶם שָׁם תִּבוּאָה, אֵינָן צְרִיכִין בְּדִיקָה, כִּי שֶׁמָּא לֹא נִתְחַמְּצָה כְּלָל הַתִּבוּאָה. וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר נִתְחַמְּצָה, שֶׁמָּא אָכְלוּ הַכֹּל וְלֹא שִׁירוּ כְּלוּם. אֲבָל אִם נָתְנוּ לָהֶם שָׁמָּה תִּבוּאָה חֲמוּצָה, שֶׁאֵין כָּאן אֶלָּא סָפֵק אֶחָד, שֶׁמָּא אָכְלוּ הַכֹּל, אֵין סוֹמְכִין עַל זֶה, וּצְרִיכִין בְּדִיקָה.

צְרִיכִין לִבְדּוֹק בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת בַּחוֹרִין וּבִסְדָקִין, כָּל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר. וְגַם הַכִּיסִים שֶׁבִּבְגָדִים שֶׁלּוֹ וְשֶׁל תִּינוֹקוֹת, שֶׁלִּפְעָמִים נוֹתְנִים בָּהֶן חָמֵץ, צְרִיכִין בְּדִיקָה. וְיִנָּעֲרֵם הֵיטֵב לְמַחַר בְּשָׁעַת הַבִּעוּר (תל"ג).

הַחֲדָרִים שֶׁמּוֹכְרִים לְאֵינוֹ יְהוּדִי עִם הֶחָמֵץ, כֵּיוָן שֶׁאֵין מוֹכְרִים עַד לְמָחָר, אִם כֵּן חָל עָלָיו בַּלַּיְלָה חִיּוּב בְּדִיקָה וְחַיָּב לְבָדְקָם (חיי"א כלל קיט מקור חַיִּים סוֹף סוֹף סִימָן תלו).

קֹדֶם שֶׁמַּתְחִיל לִבְדֹּק, יְבָרֵךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל בִּעוּר חָמֵץ. וְאַף עַל פִּי שֶׁעַתָּה עֲדַיִן אֵינוֹ מְבַעֲרוֹ, מִכָּל מָקוֹם מְבָרֵךְ עַל בִּעוּר, לְפִי שֶׁמִּיָּד לְאַחַר הַבְּדִיקָה יְבַטֵּל אֶת הֶחָמֵץ שֶׁאֵינוֹ יָדוּעַ לוֹ, וְהוּא הַבִּעוּר לְחָמֵץ שֶׁאֵינוֹ יָדוּעַ לוֹ. וְלֹא יַפְסִיק בֵּין הַבְּרָכָה לִתְחִלַּת הַבְּדִיקָה. וְטוֹב שֶׁלֹּא יַפְסִיק עַד גְּמַר כָּל הַבְּדִיקָה, אֶלָּא בְּמַה שֶּׁהוּא מֵעִנְיַן הַבְּדִיקָה. וְיָכוֹל לִבְדּוֹק כַּמָּה בָּתִּים בִּבְרָכָה אֶחָת.

יֵשׁ נוֹהֲגִין שֶׁקֹּדֶם הַבְּדִיקָה מַנִּיחִין פְּתִיתֵי לֶחֶם בִּמְקוֹמוֹת שֶׁיִּמְצְאֵם הַבּוֹדֵק, כִּי חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא לֹא יִמְצָא כְּלוּם וּתְהֵא בְּרָכָה לְבַטָּלָה. וּפְשִׁיטָא כִּי מִי שֶׁאֵינוֹ בּוֹדֵק כָּרָאוּי, אֶלָּא שֶׁהוּא מְקַבֵּץ אֵלּוּ הַפְּתִיתִים, לֹא קַיֵּם מִצְוַת בְּדִיקָה, וּבֵרַךְ בְּרָכָה לְבַטָּלָה (תל"ב).

הֶחָמֵץ שֶׁהוּא מְשַׁיֵּר לַאֲכִילָה אוֹ לִמְכִירָה, יַנִּיחַ קֹדֶם הַבְּדִיקָה בְּמָקוֹם הַמְשֻׁמָּר הֵיטֵב. וְכֵן הֶחָמֵץ שֶׁהוּא מוֹצֵא בִּבְדִיקָתוֹ, וְצָרִיךְ לְשָׁרְפוֹ לְמָחָר, יַנִּיחַ בְּמָקוֹם מְשֻׁמָּר וּמְקֻשָּׁר, שֶׁלֹּא יֹאבַד מִמֶּנּוּ, וְיַנִּיחֶנּוּ בְּמָקוֹם שֶׁיִּרְאֶהוּ לְמָחָר וְלֹא יִשְׁכַּח לְשָׂרְפוֹ.

אַחַר הַבְּדִיקָה מִיָּד יְבַטְּלֶנּוּ, וְעִקַּר הַבִּטּוּל הוּא בַּלֵּב, שֶׁיִּגְמֹר בְּלִבּוֹ שֶׁכָּל חָמֵץ שֶׁבִּרְשׁוּתוֹ הֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ אֵינוֹ, וְאֵינוֹ חָשׁוּב כְּלוּם, וַהֲרֵי הוּא כְּמוֹ עָפָר, וּכְדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ צָרֶךְ כְּלָל. וְתִקְנוּ חֲכָמִים שֶׁיּוֹצִיא דְּבָרִים אֵלּוּ גַּם בְּפִיו, וְיֹאמַר: כָּל חֲמִירָא וְכוּ'. וּמִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ פֵּרוּשׁוֹ, יֹאמַר בְּלָשׁוֹן שֶׁהוּא מֵבִין (אַלְלֶער זוֹיערטייג,

אוּנְד אַלֶּעס גֶעזַייֶערְטֶע וועלְכֶעס זִיךְ אין מַיינֶעם רְשׁוּת בֶּעפִינְדֶעט, דַאס אִיךְ נִיכְט גֶעוָעהְן אוּנְד נִיכְט וועגְגֶעשַׁאפְט הָאבֶּע, זָאל פֶּערְניכְטֶעט אוּנְד דָעם שְׁטוֹיבֶּע דֶער עֶרְדֶע גְלַייךְ גֶעהַאלְטֶען זַיין) (תל"ד).

אַף עַל פִּי שֶׁבִּטֵּל אֶת הֶחָמֵץ בַּלַּיְלָה לְאַחַר הַבְּדִיקָה, מִכָּל מָקוֹם גַּם בַּיּוֹם לְאַחַר שֶׁשָּׂרַף אוֹתוֹ יַחֲזוֹר וִיבַטְּלֶנּוּ, וְיִכְלוֹל כָּל הֶחָמֵץ וְיֹאמַר: כָּל חֲמִירָא וְכוּ'. אוֹ בְּלָשׁוֹן שֶׁהוּא מֵבִין [כָּל שְׂאוֹר וְכָל חָמֵץ שֶׁבִּרְשׁוּתִי שֶׁרְאִיתִיו וְשֶׁלֹּא רְאִיתִיו, שֶׁבַּעַרְתִּיו וְשֶׁלֹּא בִּעַרְתִּיו, יְהֵא בָּטֵל וְהֶפְקֵר וְחָשׁוּב כַּעֲפַר הָאֲדָמָה) (אַלְעֶר זוֹיעֶרטייג אוּנְד אַלֶּעס גֶעזַייֶערְטֶע, וועלְכֶעס זִיךְ אין מַיינֶעם רְשׁוּת בֶּעפִינְדֶעט. דַאס אִיךְ גֶעוָעהְן אָדֶער נִיכְט גֶעוָעהְן. דַאס אִיךְ וועגְגֶעשַׁאפְט אָדֶער נִיכְט וועגְגֶעשַׁאפְט הָאבֶּע, זָאל פֶּערְניכְטֶעט אוּנְד דָעם שְׁטוֹיבֶּע דֶער עֶרְדֶע גְלַייךְ גֶעהַאלְטֶען זַיין).

חֲדֵר שֶׁצָּרִיךְ בְּדִיקַת חָמֵץ, וְרוֹצֶה לַעֲשׂוֹתוֹ אוֹצָר, פִּרוּשׁ שֶׁרוֹצֶה לֶאֱצוֹר בְּתוֹכוֹ פֵּרוֹת אוֹ עֵצִים אוֹ שְׁאָר דְּבָרִים, שֶׁמֻּחֲמַת זֶה לֹא יוּכַל לְבָדְקוֹ, כְּשֶׁיַּגִּיעַ לֵיל אַרְבָּעָה עָשָׂר, צָרִיךְ לִבְדּוֹק תְּחִלָּה אֶת הֶחָמֵץ שָׁם בַּלַּיְלָה, כְּמוֹ שֶׁבּוֹדְקִין אֶת הֶחָמֵץ לֵיל אַרְבָּעָה עָשָׂר. וַאֲפִלּוּ יֵשׁ עוֹד זְמַן רַב עַד הַפֶּסַח, וַאֲפִלּוּ מִיָּד לְאַחַר פֶּסַח שֶׁעָבַר. וּבְדָעֲבַד אִם לֹא בְּדָקוֹ קֹדֶם שֶׁעָשָׂאוֹ אוֹצָר, אִם דַּעְתּוֹ לְפַנּוֹתוֹ קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ זְמַן בְּדִיקַת חָמֵץ, אֵינוֹ צָרִיךְ לִטְרוֹחַ עַתָּה לְפַנּוֹתוֹ וּלְבָדְקוֹ. אֲבָל אִם דַּעְתּוֹ לְפַנּוֹתוֹ בְּתוֹךְ יְמֵי הַפֶּסַח, צָרִיךְ לְפַנּוֹתוֹ עַתָּה וּלְבָדְקוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ טִרְחַ רַב וְחֶסְרוֹן כִּיס.

וְאִם עוֹשֶׂה אֶת הָאוֹצָר עַל דַּעַת שֶׁלֹּא לְפַנּוֹתוֹ עַד לְאַחַר הַפֶּסַח, אֲזַי יֵשׁ חִלּוּק בַּזְּמָן. אִם הוּא קֹדֶם שְׁלֹשִׁים יוֹם שֶׁלִּפְנֵי הַפֶּסַח, אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָדְקוֹ (אֶלָּא שֶׁאִם יֵשׁ שָׁם חָמֵץ יָדוּעַ, יְבַעֲרֶנּוּ תְּחִלָּה) וְיוֹעִיל לוֹ הַבִּטּוּל, שֶׁיְּבַטֵּל כָּל חָמֵץ בְּזְמַנּוֹ. אֲבָל אִם הוּא תּוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם שֶׁלִּפְנֵי הַפֶּסַח, חַל עָלָיו חִיּוּב בְּדִיקָה, (כֵּיוָן שֶׁשּׁוֹאֲלִין וְדוֹרְשִׁין בְּהִלְכוֹת פֶּסַח קֹדֶם לַפֶּסַח שְׁלֹשִׁים יוֹם) וְצָרִיךְ לְבָדְקוֹ. וַאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד אִם שָׁכַח וְלֹא בְּדָקוֹ, צָרִיךְ לְפַנּוֹת אֶת הָאוֹצָר וּלְבָדְקוֹ בַּלַּיְלָה תֵּכֶף לְאַחַר שֶׁנִּזְכָּר.

וְאִם עוֹשֶׂה אוֹצָר בַּבּוֹר מֵחֲטִים שֶׁאֵינָן מְחֻמָּצוֹת, וְאַחַר כָּךְ מֵחֲמַת לַחוּת הַבּוֹר נִתְחַמְּצוּ הַחִטִּים שֶׁבְּקַרְקָעִית הַבּוֹר וְשֶׁבְּקֵירוֹתָיו, אַף עַל פִּי שֶׁאֲצָרָן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, אֵין צָרִיךְ לְפַנּוֹת אֶת הַבּוֹר בְּלֵיל אַרְבָּעָה עָשָׂר וּלְבָדְקוֹ, אֶלָּא דַּי לוֹ בַּבִּטּוּל, כֵּיוָן שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁאָצַר, אָצַר בְּהֶתֵּר. וְאִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶם חִטִּים מְחֻמָּצוֹת, יֵשׁ בָּזֶה כַּמָּה חִלּוּקֵי דִּינִים, וְיַעֲשֶׂה שְׁאֵלַת חָכָם (תל"ו).

לֹא יַשְׁלִיךְ גַּרְעִינֵי תְּבוּאָה לַתַּרְנְגוֹלִים בִּמְקוֹם לַח תּוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, שֶׁמָּא יִשְׁכַּח מִלְּבַעֲרָם.

הַיּוֹצֵא לַדֶּרֶךְ, קֹדֶם לֶכְתּוֹ יְמַנֶּה שְׁלִיחַ שֶׁיְּבַדֵּק וִיבַטֵּל חֲמֵצוֹ, וְיֹאמַר לוֹ בְּפֵרוּשׁ, שֶׁהוּא מְמַנֶּה אוֹתוֹ לְשָׁלִיחַ עַל הַבְּדִיקָה וְגַם עַל הַבִּטּוּל. וְהַשָּׁלִיחַ יֹאמַר בַּבִּטּוּל: חֲמֵצוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי וְכוּ'. וּמִכָּל מָקוֹם גַּם הוּא בַּאֲשֶׁר הוּא שָׁם, בְּעֶרֶב פֶּסַח בַּבֹּקֶר יְבַטֵּל חֲמֵצוֹ שֶׁבִּרְשׁוּתוֹ (תל"ב תל"ד תל"ו).

מָצָא חָמֵץ בְּבֵיתוֹ בְּחֹל הַמּוֹעֵד יוֹצִיאוֹ וְיִשְׂרְפֶנּוּ. וְאִם יֵשׁ בּוֹ כַּזַּיִת, יְבָרֵךְ מִתְּחִלָּה עַל בִּעוּר חָמֵץ. אֲבָל עַל פָּחוֹת מִכַּזַּיִת לֹא יְבָרֵךְ. וְאִם מְצָאוֹ בְּיוֹם טוֹב אוֹ בְּשַׁבָּת חֹל הַמּוֹעֵד, וְכֵן בַּשַּׁבָּת שֶׁחָל בְּעֶרֶב פֶּסַח דְּאָסוּר לְטַלְטְלוֹ מִשּׁוּם דַּהֲוֵי מֻקְצֶה, יִכְפֶּה עָלָיו כְּלִי עַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב אוֹ מוֹצָאֵי שַׁבָּת וְאָז יִשְׂרְפֶנּוּ. וְאִם מְצָאוֹ בַּיָּמִים הָאַחֲרוֹנִים, שֶׁאָז בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב כְּבָר עָבַר הַפֶּסַח, אֵינוֹ מְבָרֵךְ עָלָיו, אֶלָּא שׂוֹרְפוֹ בְּלֹא בְּרָכָה, אֲפִלּוּ יֵשׁ בּוֹ כַּזַּיִת (תל"ה תמ"ו).